

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI
FARG‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI
FILOLOGIYA FAKULTETI**

**FILOLOGIYANING DOLZARB
MUAMMOLARI VA UNING
INNOVATSION YECHIMLARI**

**MAVZUSIDAGI XALQARO ANJUMAN
MATERIALLARI TO‘PLAMI**

2022-YIL 12-DEKABR

**OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI
FILOLOGIYA FAKULTETI**

**O'zbekiston Qahramoni, Qoraqalpog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatgan san'at arbobi
IBROYIM YUSUPOV ijodiy faoliyatiga bag'ishlangan**

**“FILOLOGIYANING DOLZARB MUAMMOLARI
VA UNING INNOVATSION YECHIMLARI”**

**MAVZUSIDAGI XALQARO ANJUMAN MATERIALLARI TO'PLAMI
2022-YIL 12-dekabr**

**“АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ И ЕГО ИННОВАЦИОННЫЕ
РЕШЕНИЯ” СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ МЕЖДУНАРОДНОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ**

12 декабрь 2022 ГОДА

**“ISSUES OF PHILOLOGICAL EDUCATION: PROBLEM ISSUES AND THEIR
INNOVATIVE SOLUTIONS” COLLECTION OF MATERIALS OF THE
INTERNATIONAL CONFERENCE**

desember 12, 2022

FERGANA 2022

qo'ymasligimiz shart. Zero, Yurtboshimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev aytganidek: "Najot ta'limda, najot tarbiyada, najot bilimdadir! Maktab ta'limini rivojlantirsak, oliy ta'lim ham, ilmimiz ham kelajakda rivojlanadi" [2].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. I.A.Karimov. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. T., - 2008.
2. Sh.M.Mirziyoyev. Maktab ta'limini rivojlantirmasak, yoshlarimiz sharoit bor joylarga ketadi nomli maktablardagi ta'limga bag'ishlangan videosektor. 28-yanvar 2022.
3. T.E.Delov. Ta'lim tizimini boshqarish. T., - 2020.
4. qizi Dushatova, S. B., & qizi Qodiraliyeva, N. I. (2022). EFFECTIVE METHODS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES. *International Academic Research Journal Impact Factor 7.4, 1(5), 63-67.*

BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISHDA BADIY ADABIYOTNING AHAMIYATI

(V.Bianki, N.Pavlova asarlari misolida)

*Nafisa Hamroyeva,
BuxDU maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi,
Jahonqulova Zamira Vali qizi,
BuxDU maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi*

Annotatsiya. Katta guruh bolalarini tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlarida badiiy adabiyotdan foydalanishga qo'yiladigan talablar bugungi kun tarbiyachisidan judda katta ma'suliyatni talab qiladi. Chunki tabiatdagi voqea-hodisalar, dunyodagi global muammolarni bolalarga yetkazishda tarbiyachi ulardan o'zi xabardor bo'lishi va o'zi namuna bo'lishi kerak. Bolalarini tabiat bilan tanishtirishda badiiy adabiyotning ahamiyati haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: tabiat, tabiat hodisalari, badiiy adabiyot, til, nutq, peyzaj.

Аннотация. Требования к использованию художественной литературы в деятельности по ознакомлению большой группы детей с природой требуют от современного воспитателя большой ответственности. Потому что, донося до детей события в природе, глобальные проблемы в мире, воспитатель должен знать о них и быть примером. Они говорят о важности художественной литературы в знакомстве детей с природой.

Ключевые слова: природа, явления природы, художественная литература, язык, речь, пейзаж.

Abstract. The requirements for the use of fiction in the activities of introducing a large group of children to nature require a great responsibility from today's educator. Because in conveying events in nature, global problems in the world to children, the educator must be aware of them and be an example. They talk about the importance of fiction in introducing children to nature.

Key words: nature, natural phenomena, fiction, language, speech, landscape.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish, tabiatni muhofaza qilish, ekologik ta'lim-tarbiya berishda ta'lim tizimining bosh bo'g'ini hisoblangan maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ahamiyati kattadir. Yosh avlodni yetuk mutaxassislar, aqlan, ruhan kamol topgan, o'z Vatanini sevuvchi, uni e'zozlovchi inson qilib tarbiyalashda ushbu tizimning o'rni beqiyos. Bola shaxsini mukammal shakllanishda tabiat, unda bo'ladigan voqea-hodisalar, tabiat qonuniyatlari muhim rol o'ynaydi. Bolalar mana shular bilan tanishar ekan, ham aqlan, ham axloqan, ham jismonan shakllanib boradi va ular tabiatini asrash, ehtiyot qilish va muhofaza qilish ruhida tarbiyalanadilar.

Bolalarini tabiat bilan tanishtirishda badiiy adabiyotning ahamiyati katta. Umuman, bola hayotida she'r va hikoya, ertaklarning o'rni beqiyos. Maktabgacha ta'lim muassasalarida kichik kutubxonalar tashkil etilishi ham bejiz emas. MTTda bolalarni badiiy adabiyotga bo'lgan qiziqishlarini barvaqt uyg'otish maqsadida bolalar va ota-onalar uchun zarur bo'lgan badiiy adabiyotlar bilan ta'minlash ham belgilab olingan. Bolalar adabiyotida tabiat turli badiiy vositalar yordamida ifodalanadi. O'z mazmuniga ko'ra ilmiy bo'lgan tabiatshunoslik haqidagi kitob ayni vaqtda san'atning bir turidir. Uning xususiyati mana shundadir. Tabiat haqidagi bolalar kitobidan pedagog birinchi navbatda tariyaviy maqsadlarda foydalanadi. U san'atning turi sifatida faqat bolaning aqligagina emas, balki uning hissiyotiga ham ta'sir etadi. V.Bianki, M.Prishvin, N.Pavlova, N.Sladkov tomonidan obrazli tasvirlangan bog'larning chamandek gullashi, o'tloqlarning rang-barangligi, g'arayib daraxtlar bolada tabiatga nisbatan estetik munosabatni, uni sevishni shakllantirish imkonini beradi. Tabiatshunoslik kitobi bolalarda bilishga qiziqishni, kuzatuvchanlikni bilimga bo'lgan havasni tarbiyalash uchun boy material beradi. U bolalar oldiga yangi savollarni qo'yadi, bolalarni atrofdagi tabiatga diqqat bilan qarashga majbur qiladi. Tabiat haqidagi bolalar kitobi tarbiyachining qo'lida katta bilish qiymatiga egadir. U kuzatilayotgan joydan chetga olib chiqadi va shu orqali bolalarning tasavvurlarini kengaytiradi, bolani bevosita idrok etolmaydigan hodisalar bilan tanishtiradi. Kitob yordamida boshqa iqlim zonalaridagi tabiat hodisalari, hayvon va o'simliklarning hayoti haqida bilish, predmet va hodisalar haqidagi mavjud tasavvurlarni aniqlash hamda konkretlashtirish mumkin. Tabiatshunoslik kitobi bolalarda jonsiz tabiat hodisalarini ochib beradi, tabiatda mavud bo'lgan aloqa va munosabatlarni aniqlashga yordam beradi. Jahon adabiyotida tabiatshunoslik kitoblarining asoschilari V.V.Bianki va M.M.Prishvinlardir.

V.Biankining kitoblari bolalarni tabiatni ilmiy ko'rishga o'rgatadi. V.Biankining yaratgan har bir hikoya, ertagi asosida tabiat haqida aniq fakt, aniq ilmiy ma'lumotlar yotadi. V.Biankining asarlari tabiatning murakkab hodisalarini bolalarga qiziqarli shaklda ochib berishga, tabiat dunyosida mavjud bo'lgan qonuniyatlarni: organizmning atrof-muhitga moslashuv shakllarining xilma-xilligini, muhit va organizmning o'zaro ta'siri va shu kabilarni ko'rsatishiga imkon beradi. Masalan, «Birinci ov» ertagida V.Bianki yumor vositasida kichkina bolalarni tabiatning murakkab hodisalari bilan isnonarli tanishtiradi,

hayvonlar himoyasining xilma-xillik formalarini ko'rsatadi. V.Biankining «Bu kimning oyoqlari» «Kim nima bilan sayraydi?» «Kimning burni yaxshiroq» «Dumlar» ertaklari qiziqarlidir. Ular hayvonning u yoki bu organining tuzilishi u yashaydigan muhit, hayotiy sharoitlarga bog'liq ekanligini ochib berish imkonini beradi. Tarbiyachi V.Biankining asarlaridan bolalarga tabiat dunyosi doimiy o'zgarishda, rivojlanishda ekanligini ko'rsatish uchun foydalaniladi. V.Biankining «O'rmon gazetasi» «Bizning qushlarimiz» «Chittakning kalendari» asarlaridan bolalar jonsiz tabiatdagi mavsumiy o'zgarishlarni bilib oladilar. Bolalar tabiatshunoslik kitoblari tarbiyachinig barcha yosh guruhlaridagi ishlarida foydalidir. Biroq badiiy so'z bolalarning bevosita kuzatishlarini ustalik bilan birlashtirish lozim. Tabiatshunoslik kitobidan maktabgacha yoshdagi bolalar bilan bo'ladiganishda turli maqsadlarda foydalaniladi. Bolalar oldiga vazifa qo'yish, bo'lajak kuzatishga qiziqish uyg'otish uchun kuzatishdan oldin kichik hikoya, ertak aytib berish mumkin. Erta bahorda tuyatovonning birinchi shoxchalari ko'ringanda tarbiyachi bolalarga N.M. Pavlovaning «Erta bahor» hikoyasidan bu o'simlikning qisqacha tasvirini o'qib berish mumkin. Bunday o'qishdan so'ng bolalarda tuyatovonga qiziqish o'sadi, ularning diqqati nimani va qanday kuzatish lozimligiga yo'llanadi. N.M. Pavlovaning «Buta ostida», «Bulutdek» asarlari ham shu maqsadda o'qiladi.

Bolalarni qorning himoya qiluvchi xususiyatlari va o'simliklarning qishdagi holati bilan tanishtirishdan oldin «O'tloqda qor ostida» hikoyasini o'qib berish mumkin. Bolalar o'simliklar qishda halok bo'lmasligini, faqat o'sishdan to'xtashlarini bilib oladilar. Bu hikoyadan olingan ma'lumotlarni tekshirish sayrlar vaqtidagi kuzatish uchun vazifa bo'lib qoladi. Kuzatishlar jarayonida bolalarga maqollar, matallar, topshiriqlar, kichik she'rlar tavsiya etiladi. Bularning obrazli tili hodisaning xususiyatlarini, predmetning ma'lum sifatlarni ajratib ko'rsatish, tabiatni estetik idrok etishni kuchaytirish imkonini beradi. Qishda muz, qor, ob-havoni kuzatayotganda tarbiyachi topishmoq va maqollardan foydalanadi. Kuzatishlar jarayonida tabiatshunoslikka oid adabiyotlardan foydalanish bolalarga o'rab turgan tabiatni dunyosini to'g'ri idrok etish va tushunishlarida, uni o'z bilimlari bilan bog'lay olishlarida yordam beradi. Bu maqsadda V.V.Biankaning «O'rmon gazetasi», N.Sladkovning «Ezma zag'izg'onlar» dan olingan qisqa ma'lumotlar foydalidir. Tabiatshunoslik kitoblarni tarbiyachi bolalarga kuzatishdan keyin ham o'qib beradi. Bunday holatda badiiy asarlar ko'rilganlarga yakun yasash, to'ldirish, kuzatishni chuqurlashtirishga, bolalar diqqatini tabiat hodisalarini kelgusida ham idrok etish uchun yo'llashga yordam beradi. Bolalar tabiatshunoslik kitoblarini o'qish, uni o'qib bo'lgandan keyingi suhbat tabiat bilan tanishtirishning mustaqil metodi ham bo'lishi mumkin. Kitob o'qilgandan so'ng o'tkaziladigan suhbatda bolalarga asar ma'nosini tushunishlarida, uning mazmunini to'liqroq va chuqurroq o'rganib olishlarida yordam berish zarur. Shuning uchun suhbat o'qilgan tekstni gapirib berish asosida tuzilmasligi kerak. Bu o'rinda asosiy e'tiborni hodisalar o'rtasidagi aloqani ochib berishga, faktlarni anglashga qaratish lozim. Ilgari egallangan bilimlar zapasi bolalarning yangi axborotlarni

egallab olishlariga ta'sir etadi. Mana shundan kelib chiqib, suhbatda shaxsiy bilim bilan yangi bilimlar o'rtasidagi aloqani o'rnatish zarur. Suhbatga qo'yiladigan so'zsiz talab –bolalarda badiiy obrazlardan olingan taassurotlarning bevositaligini saqlab qolishdir. Bunga savollarni qahramon shaxsi orqali berish, savollarda hikoya, ertak obrazlarini qo'llab erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Eshova D. PRAGMALINGUISTIC FEATURES OF THE TYPES OF FATIK COMMUNICATION AND ABOUT COMPLIMENTS //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 21. – №. 21.
2. Nizomiddinova H. N. et al. Tarbiyachi Faoliyatida Nutqiy Etiketning O 'Rni //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 3. – С. 5-9.
3. Nizomiddinova H. N. et al. TARBIYACHI VA UNING JAMIYATDA TUTGAN O'RNI //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 88-92.
4. Nizomiddinova H. N. et al. МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА О'ЙИН ОРҚАЛИ ТИЛ ВА НУТҚ ТУШУНЧАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ //БОШҚАРУВ ВА ЭТИКА ҚОЙДАЛАРИ ОНЛАЙН ИЛМІЙ ЖУРНАЛИ. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 83-87.
5. Nizomiddinova H. N. et al. МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА БОЛА ТАРБИЯСИНИНГ МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 32-36.
6. Nizomiddinova H. N., Olimova M. M. МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ МУАССАСАЛАРИДА БОЛАЛАРНИ РАВОН НУТҚҚА О'РГАТИШ //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 93-97.

ADABIYOT FANINI O'QITISHDA UMUMIY O'RTA TA'LIMDAGI MUAMMOLAR

Turayeva Marjona Axmad qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Gumanitar fanlar fakulteti, O'zbek tili va adabiyoti
yo'nalishi IV bosqich talabasi
Muydinova Arafotoy Urinova
O'zbek adabiyotshunosligi kafedrasi o'qituvchisi
Annotatsiya

Ushbu maqolada adabiyot fanini umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitishdagi yuzaga keladigan muammolar haqida gap boradi. Bu maqolada turli mamlakatlarda bu borada o'tkazilgan tadqiqotlar o'rganilib, ma'lumotlar jamlandi.

Kalit so'zlar: adabiyot, o'quvchi, kamchilik, muammo, adabiy, ta'lim sifati

Г.Мухамеджонова	ОНА ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ЎҚУВЧИЛАР НУТҚИНИ ЎСТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН УСУЛЛАРИ	314
S.Usmonova Sh.Maqudova	INGLIZ TILI DARSLARIDA URF-ODATLARNI O'QITISH TAMOYILLARI	317
Q.Yusupov	BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	321
F.Ubaydullayeva	HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILI BIRINCHI DARAJASI LEKSIK ASOSINI YARATISH MEZONLARI	324
H.Ibragimova	FILOLOG TALABALARNING NUTQIY KOMPETENSIYALARINI O'STIRISHDAGI MUAMMOLAR	327
Z.Murtazoyeva	BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA MILLIY VA UMUMMADANIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA HADISLARNING O'RNI	330
D.Nasriyeva	FILOLOGIYA FANLARINI O'QITISHDA O'QUVCHILARNI MUSTAQIL FIKRLASHGA O'RGATISH	335
U.Jumanazarova, G.Ro'zimurodova	9-SINF O'QUVCHILARIGA "ALPOMISH" DOSTONINI O'QITISH METODIKASI	340
K.Azimova	BOSHLANG'ICH SINFLARDA "TARBIYA" FANINI O'QITISHDA IJODIY TOPSHIRIQLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	342
Sh.Dushatova, D.To'lqinboyeva	TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARINING O'RNI	345
N.Hamroyeva, Z.Jahonqulova	BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISHDA BADIY ADABIYOTNING AHAMIYATI	347
M.Turayeva, A.Muydinova	ADABIYOT FANINI O'QITISHDA UMUMIY O'RTA TA'LIMDAGI MUAMMOLAR	350
Y.Jovliyeva	ODIL YOQUBOVNING "ULUG'BEK XAZINASI" ROMANINI ADABIYOT DARSLARIDA O'QITISH METODLARI	354
B.Qarshieva	ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎРГАТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ПАРАДИГМАСИ АҲАМИЯТИ ВА ЙЎНАЛИШИ	356
Sh.Dushatova M.Abdukarimova	CHET TILLARINI O'RGANISHDA SO'Z YODLASHNING SAMARALI USULLARI	359
A.Obidova S.Shermamatova	COMPARATIVE COMMENTS ON BRITISH AND AMERICAN ENGLISH OPTIONS	362
L.Rayimqulova	FEATURES OF THE ROLE PLAY TECHNIQUE	364